



İddia Sahibi Olunan Endüstrilerin Mirasına Sahip Çıkmak; En Azından... 7 Ekim 2014

----- Forwarded message -----

From: Can EREL

Sent: Tuesday, October 7, 2014 1:19 PM

Subject: İddia Sahibi Olunan Endüstrilerin Mirasına Sahip Çıkmak; En Azından...

Tamamlamaya çalıştığımız bu güzel bayramın son gününde hazırladığım bir çalışmadan etkilenerek düşündüklerimi paylaşmak istedim.

Kulaklarımızda çınlanan "eskiye rağbet olsa bitpazarına nur yağar!" deyişinin etkisiyle idi sanırım evimizdeki dövme bakır kaplar plastik leğen ve mandal karşılığı eskiciye verilmişti. Yıllar sonra, yurtdışındaki görevim sırasında, evimizde temsil ettiğim ülkenin sosyal, kültürel ve hatta teknolojik kültürel mirasından örnekler sergileyebilmek için ulusumuza ve vatan topraklarımıza ait mirasımızın ait öğeler için, o zamanlar küçük bir servet olarak algıladığım harcama yapmıştım.

Zannımca "**bugünü değerlendirip yarına yönelik dersler çıkarmak için dünle ilgi kesilmemeli**"ydi; en çok da mesleki ve teknolojik alanda...

Endüstri Devrimi ürettiği yeni malzemeler, teknolojiler ve hızı ile yeni bir hayat biçimi ortaya koyarken bu süreci oluşturarak deneyimlemiş ülkelerde teknoloji gelişip değiştikçe işlevini yitiren eski endüstri yapılarının korunmasına yönelik ilk farkındalık da ortaya çıktı; "Endüstri Anıtı" yapıları ve "Endüstri Siti" alanları görmeye başladık...

Bu endüstriyel kalıntıları miras kabul eden anlayış yetkinlik ve olgunlukla geliyor; zamanla "Endüstri Anıtı" yapıları ve "Endüstri Siti" yurtdışı gezilerinde ziyaret edilen yerler olmaktan öteye geçip gezilerin amacı olmaya başladılar..



Ironbridge Gorge © English Heritage^[1] - Dünyanın İlk Demir Köprüsü, Severn Nehri

[1] English Heritage; "[Iron Bridge](#)" : Abraham Darby III tarafından 1779 yılında yapımına başlanan ve 378 ton demir kullanılarak 1 Ocak 1781 tarihinde açılan açılan Ironbridge "Endüstri Devrimi"nin sembolüdür. Bu görkemli köprü dünyadaki endüstri arkeolojisi çalışmalarının odağında yer alarak burada kurulan müze ve vakıf da endüstri arkeolojisi çalışmalarının merkezini oluşturur



Bugün "Dünya Mirası" listesindeki 754 adet kültür varlığının 37 adedini endüstri mirası oluşturmuştur^[2].

Türkiye'de de 1990'lı yıllar ile Cumhuriyet öncesinden gelen ve erken Cumhuriyet dönemi endüstrileşme hareketi sırasında kurulan bazı üretim yapıları temel - başlangıç işlevlerini yitirilince "korunma" kavramı ile tanışmıştır. Özellikle İstanbul'da irili ufaklı "Endüstri Anıtı" yapılar ve "Endüstri Siti" alanlar görülmeye başlanmıştır.

Enerji alanında bir çalışmamı yakın dönemde çok daha detayları ile paylaşacağım; ama...

... Ama, dün 6 Ekim nedeni ile yayınladığım bayram tadında iki önemli gelişim yıldönümü paylaşımı yazıma bir büyüğümden "... *Mutlu kutlama olması gereken bu günleri bizlere karanlık günler yapanları bulup neden yaptıklarını, neden Türk havacılığını gömdüklerini öğrenmeyi çok isterim gerçekten!!!... . Elinde balta ile dolaşan Türkler (yoksa hainlermi??) kimlerdi acaba?*" değerlendirmesini alınca bugün havacılık alanında endüstri mirasımızla ilgili eksikliğimizi gündeme getirmek istedim.

Bugün orta vadede havacılık - uzay ve savunma endüstrilerinde bir bölge lideri olma uzgörüsünü seslendiren Türkiye'de bu alanlarda "Endüstri Mirası"mız nedir, nerelerdedir?

Evet, resmi ve kişisel arşivlerimiz, ender de olsa bizlerle beraber olan saygıdeğer büyüklerimizin anıları ile derlediğimiz yazılar, bu yazılarda yer verdiğimiz fotoğraflar ve hatta oluşturmaya çalıştığımız müzeler güzel ve dikkat çekici olabilir de; yetmez!

Örneğin, birer mimari & mühendislik yapıları olmalarının yanı sıra, toplumun belirli dönemlerindeki üretim tarihini, teknolojisini, sosyal, ekonomik ve politik yapısını yansıtır özelliklere sahip;

1912 yılından...

... *Ayastefonos (Yeşilköy) ile Safraköy (Sefaköy) arasındaki ilk havaalanımızı,*

1914 yılından...

... *Yeşilköy'deki Bahriye Tayyare Mektebini,*

1925 yılından...

... *Türk Tayyare Cemiyeti kuruluşu belgesini ve tesislerini,*

... *Kuva-yı Havaiye Müfettişliği'nin Eskişehir Hava Okulu'nu.*

... *T.C. ve Junkers arasında imzalana sözleşmeye göre yapılan TOMTACH Kayesri Tayyare Fabrikası ve Eskişehir Tayyare Tamirhanesini,*

... *T.Ta.C. Akköprü Marangoz Atölyesini,*



Türk Tayyare ve Motor Anonim Şirketi - Türkische Flugzeug- u. Motoren A.-G. - TOMTASCH

[2] Mehmet SANER; "[Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye'deki Yaklaşımlar](#)"; Planlama; 2012.



1932 yılından...

... İlk Türk sivil tayyaresi VECİHİ XIV, İlk Türk yolcu tayyaresi VECİHİ XVI tayyarelerinin inşaa edildiği Vecihi Faham Tayyare Atölyesi Tesislerini



Vecihi Faham Tayyare Atölyesi

1932 yılından...

... Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk tayyare mühendisi Selahaddin Reşit ALAN'ın ilk prototip uçağını ürettiği Eskişehir Tayyare Tamirhanesi tesislerindeki tayyare etüd ve imalat atölyelerini ,
... İlk Türk Sivil Havacılık Okulu V.S.T.M. tesislerini,



Selahaddin Reşit ALAN'ın M.M.1Tayyare Prototipi

1935 yılından...

... THK Ankara Türkkuşu tesislerini,

1936 yılından...

... THK Eskişehir - İnönü Planör Kampını,
... Mühürdarzade Mehmet Nuri DBMİRAG'ın sermayesi ile T.C.nin ilk tayyare mühendisi Selahaddin Reşit ALAN'ın bilgisi ortaklığında Beşiktaş'ta kurulan ilk özel girişim Nu.D.T.A. tayyare fabrikasını,

1937 yılından...

... THK Ankara - Etimesgut Motorlu Uçuş Kampını,

1939 yılından...

... Mühürdarzade Mehmet Nuri DBMİRAG'a ait Türkiye'nin ilk yerli Paraşüt Üretim Tesisini,

1941 yılından...

... Mühürdarzade Mehmet Nuri DBMİRAG'a ait,
... Sivas-Divriği'deki GÖK Uçuş Okulu'nu,
... İstanbul-Yeşilköy'deki Elmas Paşa Çifliği araziisindeki Gök Stadyumu ve uçuş alanını,



Nuri DEMİRAG'ın Sival -Divriği Gök Uçuş Okulu & İstanbul - Yeşilköy Gök Stadyumu & Uçuş Alanı



1942 yılından...

... THK Etimesgut Uçak Fabrikasını,



THK Etimesgut Uçak Fabrikası

1943 yılından...

... İTÜ Makine Fakültesinin alt dalı olarak başlayan İstanbul Teknik Üniversitesi Tayyare Mühendisliği Tesisleri ve Rüzgar Tünelini,

1948 yılından...

... THK Gazi Motor Fabrikasını,

1950 yılından...

... Ankara'da MEB Rüzgar Tüneli'ni,



Ankara MEB Rüzgar Tüneli

Ve sayabileceğim daha onlarca, belki de yüzlerce endüstri yapısı, alanı ve bunlarla ilişkili her çeşit varlığın kalıntıları olan binaları ve makineleri, atölyeleri, imalathaneleri ve fabrikaları, madenlerive işleme ve arıtma alanlarını, ambarları ve depoları, ürünün ortaya çıkarıldığı, iletildiği, depolandığı ve kullanıldığı yerleri, taşımacılığı ve tüm altyapısını, ilgili ikamet, ibadet ve eğitim gibi endüstri ile ilişkili toplumsal etkinlikler için kullanılan yerleri nasıl göreceğiz?

... de hissedecğiz bu havacılık - uzay ve savunma endüstrimizi ve tanıyacağız o süreçte kendimizi?

"Nobel Edebiyat Ödülü" sahibi John STEINBACK'e "Pulitzer Ödülü" getiren ünlü romanı "Gazap Üzümleri"nde "**Geçmişimiz olmadan kendimizi nasıl tanıyacağız?**" sorusuna ulusal havacılık - uzay ve savunma endüstrilerimizin emektarları olarak cevabımız var mı?

Bu endüstriyel yapı ve alanlardan temel - başlangıç işlevlerini yitirilenlerin, aynı dünya mirası* için belitilen özellikler belirlenerek "Türk Havacılık Mirası" listesine alınıp bu alandaki endüstriyel ve akademik kurum ve kuruluşlarımızın işbirlikleri ile sahiplenilerek yaşatılmasını başarmamız gerekir!

Başaramaz isek bu yapı ve alanlar da rantçı dönüştürücülerin, örnekleri hemen görülebilecek, görgüsüz ve estetik yoksunu ürünleri haline gelecek ve endüstrilerimiz köksüz kalacaktır; şüphesiz!



Not *: "Dünya Mirası" anıt ve sitler için aranan özellikler;

- İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması ,
- Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere, insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi ,
- Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın, tek ya da ender rastlanan bir temsilcisi olması ,
- Bir yapı tipinin seçkin bir örneği, ya da insanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir mimari ve teknolojik bütünün veya peyzajın örneği olması,

olarak belirlenmiştir. İstanbul bu dört ölçütü de karşıladığı için Dünya Mirası Listesi'ndedir.